

Ο Δημήτριος ο Λάκωνας

του Μπάμπη του Επικούρειου

Ιανουάριος 2026

Ευχαριστώ πάρα πολύ την Ελένη Αβδούλου για την καλοσύνη που είχε να μου υποδείξει το κείμενο που αναφέρεται στον Δημήτριο τον Λάκωνα από τον τόμο της σειράς «Ιστορία της Ελληνικής Γραμματείας», ο οποίος τιτλοφορείται «Ελληνιστική Γραμματεία». Πρόκειται για ένα σημαντικό συλλογικό έργο που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Παπαδήμα.

*

Λίγα πράγματα γνωρίζουμε για τον Δημήτριο τον Λάκωνα και όσα γνωρίζουμε τα ξέρουμε από τον Διογένη τον Λαέρτιο και από την βίλα των παπύρων στο Χερκουλάνουμ (Ηράκλειο). Ο Δημήτριος ο Λάκωνας θα πρέπει να ήταν από την περιοχή της Λακωνίας, εξ ου και το όνομά του. Έζησε προς το τέλος του 2ου αιώνα Προ Κοινής Χρονολόγησης. Ήταν δε σύγχρονος του Επικούρειου φιλόσοφου του Ζήνωνα του Σιδώνιου ο οποίος έζησε από 150 έως το 75 Προ Κοινής Χρονολόγησης και ο οποίος υπήρξε ο δάσκαλος του Φιλόδημου. Όμως ο Δημήτριος ήταν λίγο γηραιότερος από αυτόν. Ο Δημήτριος αναφέρεται δύο φορές στο έργο του Ζήνωνα από την Σιδώνα. Αυτό μας κάνει να καταλάβουμε πως είτε γνωρίζονταν μεταξύ τους είτε ο ένας είχε διαβάσει τα έργα του άλλου. Ο Δημήτριος είχε διδάξει φιλοσοφία στην Μίλητο. Στην Μίλητο δίδασκε φιλοσοφία ο δάσκαλός του και μάλλον Επικούρειος, ο Πρώταρχος². Πάρα πολύ καλός μαθητής του Δημητρίου ήταν ο Ειρηναίος. Πολύ πιθανόν να αφιέρωσε στον μαθητή του Ειρηναίο μία φιλολογική πραγματεία που διασώζεται στους πάπυρους του Χερκουλάνουμ. Αυτός ο πάπυρος είναι αντίγραφο ενός πάπυρου που βρίσκονταν στον Επικούρειο Κήπο των Αθηνών. Μάλλον αργότερα ο Δημήτριος ήρθε στην Αθήνα από την Μίλητο και έγινε καθηγέμονας του Κήπου των Αθηνών. Όσο δίδασκε στην σχολή που βρισκόταν εντός του Κήπου, αντέγραψε αυτήν την πραγματεία για την οποία μιλήσαμε πιο πάνω. Επιπλέον λέγεται ότι προς το τέλος της ζωής του έγραψε κείμενα σχετικά με τον Ήλιο και με τους θεούς. Φημολογείται δε ότι κάποια περίοδο της ζωής του μετέβη στην Ιταλία και ότι συναντήθηκε με τον Ζήνωνα τον Σιδώνιο. Αλλά ούτε αυτό δεν είναι σίγουρο.

*

Ο πάπυρος αυτός, ο 1012, είναι, όπως είπαμε, αφιερωμένος στον Ειρηναίο. Και είναι ο πιο καλοδιατηρημένος πάπυρος. Όμως έχει καταστραφεί ο τίτλος. Οι επιστήμονες που κατόρθωσαν να τον ανοίξουν, δίδουν μετ' επιφυλάξεως, διάφορους τίτλους όπως για παράδειγμα «Περί

Επικούρου λέξεως ή Περί τίνων αλόγως Επικούρωι προστετριμμένων κ.α.». Ο δε πάπυρος αυτός έχει επεξηγηματικό χαρακτήρα και γι' αυτό εντάσσεται στην ιστορία της Επικούρειας φιλολογίας. Στον πάπυρο αυτό ο Δημήτριος προσπαθεί να απαντήσει στα ερωτήματα τα οποία έχουν τεθεί από τους επικριτές της Επικούρειας φιλοσοφίας. Μας παραθέτει δε ολόκληρα αποσπάσματα του Επικούρου για να αντιμετωπίσει την άνευ προηγουμένου κατηγορία που είχαν εξαπολύσει οι εχθροί του Επικούρου.

Σ' αυτόν τον πάπυρο μας αναφέρει συγκεκριμένα πως «Πρέπει να μετράμε την Ηδονή ανάλογα με τους πόνους που υπεστήκαμε για να την αποκτήσουμε». Επιπλέον απαντά κριτικά και σε άλλους επικριτές του Επικούρου. Στους πρακτικούς γιατρούς. Και τους απαντά αποστομωτικά λέγοντας τους ότι, καλή είναι η πρακτική, αλλά χρειάζεται και η επιστήμη. Η επιστήμη και η έρευνα των αιτιών μιας ασθένειας. Γνωρίζουμε με βεβαιότητα ότι στρέφεται κριτικά στους ιατρούς Απολλώνιους Εμπειρικούς, δηλαδή στην Εμπειρική σχολή ή με λίγα λόγια στους πρακτικούς γιατρούς.

Και όταν μιλάω για πολλούς εννοώ ότι Απολλώνιοι Εμπειρικοί¹ υπήρξαν πολλοί γιατροί από τον 3^ο αιώνα έως τον 1ο αιώνα Προ Κοινής Χρονολόγησης και οι οποίοι βασίζονταν στην πρακτική ιατρική. Έλεγαν ότι η γνώση μιας αρρώστιας προέρχεται από την εμπειρία, από την παρατήρηση, από το ιστορικό του ασθενούς. Έτσι απέρριπταν την έρευνα των αιτιών της ασθένειας και την επιστημονική θεραπεία της.

*

Επίσης στον πάπυρο 1013 διασώζεται μια ακόμα φιλολογική διατριβή. Από αυτήν όμως διαθέτουμε πολύ λίγα αποσπάσματα. Το κατεστραμμένο σύγγραμμα αυτό τιτλοφορείται «Προς τας Πολυαίνου απορίας». Σ' αυτό το σύγγραμμα ο Δημήτριος προσπαθεί να δώσει τις μαθηματικές απαντήσεις που θέτουν οι αντίπαλοι του Πολύαινου. Ως γνωστό ο Πολύαινος ο Λαμψακηνός ήταν μέλος του Κήπου των Αθηνών και υπήρξε μέγας μαθηματικός. Φημολογείται

1 Χαρακτηριστικά της Εμπειρικής Σχολής (Απολλώνιος):

Οι ιατροί αυτοί πίστευαν ότι η γνώση προέρχεται αποκλειστικά από την *εμπειρία* (παρατήρηση, ιστορία/μνήμη και αναλογία) και απέρριπταν την ανάγκη για βαθιά θεωρητική ανατομία ή έρευνα αιτιών που δεν ήταν ορατά.

Απολλώνιος ο Αντιοχεύς (ή Αντιοχέας): Είναι πιθανότατα ο γιατρός που αναφέρεται ως "Απολλώνιος ο Εμπειρικός". Έζησε τον 2ο ή 1ο αιώνα π.Χ., ήταν μαθητής του Σαραπίωνα του Αλεξανδρέως και ανήκε στην Εμπειρική Σχολή.

Απολλώνιος ο Κιτιεύς (Apollonius of Citium): Ένας άλλος διακεκριμένος Εμπειρικός ιατρός (περίπου 60 π.Χ.), ο οποίος σπούδασε στην Αλεξάνδρεια. Είναι γνωστός για το έργο του «Περί Άρθρων», στο οποίο σχολίαζε τα υποκρατικά κείμενα, δείχνοντας περιφρόνηση για την ανατομία των Ηροφιλείων.

Απολλώνιος ο Βύβλας (Apollonius Byblas): Αναφέρεται επίσης ως ένας από τους «δύο Απολλώνιους» (μαζί με τον Αντιοχέα), οι οποίοι ήταν εξέχοντα μέλη της Εμπειρικής Σχολής τον 2ο αιώνα π.Χ..

Σημείωση: Ο όρος «Απολλώνιος Εμπειρικός» δεν πρέπει να συγχέεται με τον Σέξτο τον Εμπειρικό (έναν μετέπειτα φιλόσοφο/γιατρό) ή με τον Απολλώνιο τον Τυανέα (νεοπυθαγόρειο φιλόσοφο).

ότι και ο Επίκουρος ασχολήθηκε με την πρακτική Γεωμετρία και μάλιστα έγραψε μία πραγματεία. Η πραγματεία αυτή είναι: «Σχετικά με την γωνία στο άτομο» (Περί της εν τω άτομω γωνίας).

Ακόμα στον πάπυρο αυτό προτρέπει να σταματήσουν οι προσωπικές επιθέσεις στους Επικούρειους της εποχής του, διότι αυτοί (οι Επικούρειοι) ενδιαφέρονται να έχουν μία μακάρια ζωή. Επιπλέον στον πάπυρο 1013 ο Δημήτριος υπερασπίζεται τον Επίκουρο από την κριτική των αντιπάλων του σχετικά με την αλήθεια των αισθήσεων.

*

Στον δε πάπυρο 1055 μας «αποδεικνύει» την μνήμη των θεών, την αθανασία τους και την ανθρώπινη μορφή που έχουν. Ο πάπυρος αυτός υπέθεσαν στην αρχή οι επιστήμονες ότι ήταν του Μητρόδωρου, αλλά μετά, λόγω της γλωσσικής ομοιογένειας με άλλους παπύρους του Δημητρίου, κατοχυρώθηκε στον Δημήτριο. Επίσης και σ' αυτόν, ο τίτλος είχε καταστραφεί. Όμως οι επιστήμονες δώσανε τον τίτλο «Περί της θεού μορφής». Και δώσανε αυτόν τον τίτλο διότι πολλές φορές αναφέρεται σ' αυτό.

Αυτό το έργο έχει πολεμικό χαρακτήρα εναντίον των αντιπάλων του Επίκουρου, και παρουσιάζει τις θέσεις του Επίκουρου ενάντια στους Στωικούς και στους Περιπατητικούς. Από τους Στωικούς μάλλον είναι ενάντια στον Ποσειδώνιο τον Ρόδιο. Είναι ενάντια στο Ποσειδώνιο, διότι τον αναφέρει στον πάπυρο 1013. Σ' αυτόν τον πάπυρο ο Ποσειδώνιος μιλάει ότι το σχήμα του θεού είναι σφαιροειδές. Έτσι στο τέλος του πάπυρου 1055 του απαντά ο Δημήτριος ότι: «Εμείς (οι Επικούρειοι) ισχυριζόμαστε ότι ο θεός δεν είναι ούτε το Σύμπαν ούτε ο ακούραστος Ήλιος ούτε το γεμάτο Φεγγάρι. Όμως για ένα Στωικό ή για έναν Περιπατητικό δεν μπορεί να ειπωθεί αυτό. Άραγε πως θα ήταν η μορφή του θεού, γι' αυτούς, αν δεν ήταν σφαιρική; Διότι όσοι ισχυρίζονται αυτό (ότι ο θεός είναι σφαιρικός) αγνοούν την φύση των πραγμάτων».

*

Ως γνωστό ο Επίκουρος και οι Επικούρειοι διάκινται ενάντια στην εγκύκλια Παιδεία². Διότι η κάθε εγκύκλια Παιδεία, σε κάθε χώρα και σε κάθε χρονική περίοδο έχει ως σκοπό την προβατοποίηση των μαθητών. Εννοείται ότι, οι Επικούρειοι, τασσότουσαν και εναντίον της

2 «Μπροστά σε κάθε εγκύκλια Παιδεία βάζε το στα πόδια, αγαπητέ φίλε, και πέτα μ' ανοιχτά πανιά» 10^ο βιβλίο του Διογένη του Λαέρτιου εδάφιο 6.

«Σε καλοτυχίζω Φίλε Απελλή διότι στην φιλοσοφία ξεχύθηκες ενώ είσαι καθαρός από την κάθε εγκύκλια Παιδεία» Αθήναιος, Δειπνοσοφισταί XIII 588a

Ποίησης που διδάσκονταν οι μαθητές στην εγκύκλια παιδεία. Και τασσόntonτουσαν εναντίον της Ποίησης, διότι η Ποίηση με τον ιδεαλισμό που περιέχει, μπερδεύει το μυαλό.

Επιπλέον αλλοτριώνεται η σκέψη με την ανάπτυξη διαφόρων φαντασιώσεων. Και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εύκολη πρόσβαση του μυαλού στην δεισιδαιμονία, στην μαγεία, στη νεύρωση, στις προλήψεις στην μυθοπλασία, με τελική κατάληξη τον φόβο των μαθητών.

Ωστόσο ο Επίκουρος και οι Επικούρειοι χρησιμοποιούσαν μερικά Ποιητικά χωρία για να εκφράσουν καλύτερα την φιλοσοφική τους σκέψη. Έλεγε ο Δημήτριος ότι «η χρήση της Ποίησης είναι αποδεκτή μόνο εάν εξυπηρετεί πρακτικά θέματα»³. Έτσι ο Δημήτριος στον πάπυρο 1014 που είναι η πραγματεία του Περί Ποιήσεως καταφεύγει σε διάφορα Ποιητικά χωρία για να αντιπαρατεθεί με τους αντίπαλους της Επικούρειας φιλοσοφίας. Επιπλέον συνιστά ψυχραιμία στους Επικούρειους φίλους του, για όλους αυτούς, που με ερωτήσεις αμφισβητούν την φιλοσοφία μας και τους λέει: «Νίκησε ολοκληρωτικά την οργή που υπάρχει στο στήθος σου, να προφυλάσσεσαι και να μην ταράξεις την ψυχή σου και ποτέ να μην φέρνεις όλα αυτά που σε απασχολούν στην γλώσσα σου (ώστε να βρίσεις). Γιατί θα πρέπει να ελέγχουμε εκείνο το μέρος (του εγκεφάλου) όπου βρίσκεται ο συναισθηματικός μας κόσμος».

Επιπλέον φαίνεται από τους παπύρους που έγραψε ο Δημήτριος ότι είχε γνώση περί των Αλεξανδρινών φιλόλογων και μάλιστα στην πραγματεία 1014 αντλεί ένα στίχο. Αυτός ο στίχος είναι του Αισχύλου και ο οποίος κατά πάσα πιθανότητα ήταν στο έργο «Λέξεις» του Αριστοφάνη του Βυζάντιου⁴. Αυτού που μας έβαλε τα σημεία στίξης, για να μαθαίνουν Ελληνικά οι ξένοι.

*

Είναι σημαντικό να γνωρίσουμε νέους και άγνωστους Επικούρειους φιλοσόφους όπως ο Δημήτριος ο Λάκωνας. Και βλέπουμε ότι ο κάθε Επικούρειος φιλόσοφος είναι προσαρμοσμένος στην εποχή του. Μπορεί να ξέρουμε λίγα πράγματα για τον Δημήτριο, όμως τον γνωρίσαμε αυτόν μέσα από το έργο του. Αν αφαιρέσεις την θεολογία του, το έργο του ήταν και είναι επίκαιρο και σήμερα.

Ναι γνωρίσαμε έναν άγνωστο Επικούρειο φιλόσοφο χάρη στην βίλα των παπύρων, χάρη στην βίλα του Πείσωνα, χάρη στην λάβα που έπεσε από την έκρηξη του ηφαιστείου του Βεζουβίου πάνω στην βίλα που βρίσκεται στο Ηράκλειο της κάτω Ιταλίας ή αλλιώς Χερκουλάνουμ και διασώθηκαν οι πάπυροι. Εξ αιτίας της έκρηξης του ηφαιστείου γνωρίσαμε καινούργια έγγραφα

³ Ως γνωστό ο Λουκρήτιος έγραψε την Φυσική του Επίκουρου μέσα σε περίπου 7.500 στίχους.

⁴ Ο Αριστοφάνης ο Βυζάντιος (257 -180 προ κοινής χρονολόγησης) υπήρξε ένας σπουδαίος Έλληνας φιλόλογος και διευθυντής της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Αυτός είναι που έβαλε τόνους και σημεία στίξεως στην Ελληνική γλώσσα για να διαβάζεται από τους ξένους. Δηλαδή δημιούργησε το πολυτονικό σύστημα της Ελληνικής γλώσσας το οποίο χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα.

που η λαίλαπα των νεότερων Περσών δηλαδή ο χριστιανισμός, τα είχε εξαφανίσει στο όνομα της «ματαιότητας ματαιοτήτων τα πάντα ματαιότης». Τα είχε εξαφανίσει διότι οι βάρβαροι αυτοί χριστιανοί φθόνησαν και μίσησαν τον Ελληνικό πολιτισμό. Έτσι στράφηκαν ενάντια στους γλεντζέδες Έλληνες και δη τους Επικούρειους.

Επιπλέον εκείνο που βλέπουμε, αναλύοντας τους Επικούρειους φιλόσοφους, είναι ότι όλοι έγραφαν. Και σήμερα γράφουμε και εμείς, και προσαρμόζουμε την Επικούρεια φιλοσοφία στην σύγχρονη εποχή δεχόμενοι τα δόγματα. Και ονομάστηκαν δόγματα, γιατί όσο και να θέλει κάποιος να τα αλλάξει, αυτά δεν αλλάζουν. Είναι οδηγίες για το πως θα ζεις Μακάρια, Ευδαιμονικά, με Ηδονές.

Μπάμπης ο Επικούρειος

Βιβλιογραφία.

1. Ελληνική Βικιπέδια
2. Αγγλικό λήμμα Demetrius of Laconia Wikipedia
3. pgiavis.blogspot
4. Συλλογικό έργο: (Ελληνιστική Γραμματεία) εκδ. scriptio continua, Αθήνα 2023
5. Οι Φιλόσοφοι του Αρχαίου Κόσμου (Τρέβορ Κάρνουου, εκδ. ΕΝΑΛΙΟΣ 2017